

ПОДАТКОВА РЕФОРМА ЯК ІНСТРУМЕНТ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ УКРАЇНИ

УМАНЕЦЬ Т. В.

доктор економічних наук

ПІНЧУК Г. В.

аспірант

Одеса

У процесі формування в Україні ринкових відносин і інтегрування української економіки у світовий ринок проблема побудови ефективної податкової системи являється однією з найбільш актуальних у сучасних умовах розвитку країни. Вирішення даної проблеми повинно здійснюватись шляхом вивчення, аналізу і творчого осмислення як існуючої в Україні законодавчої бази, так і накопиченого у світі досвіду в сфері оподаткування. Результатом такого дослідження повинно стати створення єдиного систематизованого законодавчого акту, який повинен охоплювати усі питання податкової політики та стимулювати розвиток економічної активності підприємств.

Дослідженням питання реформування системи оподаткування України та визначенню основних напрямків розвитку податкової політики присвячені праці таких вчених, як: В. Андрущенко, Т. Василькова, Л. Демиденко, Ю. Іванова, В. Мельника, А. Скрипника, М. Свердана, Т. Єфименко та ін. Разом з тим, динамічні умови господарювання вимагають постійного коректування й удосконалення податкової системи на основі сучасного стану національної економіки, тому що сьогодні необхідно мати інструментарій, який би дозволив, з одного боку, виконувати планові зобов'язання по дохідній частині бюджету, а з іншого, – підприємствам-суб'єктам підприємницької діяльності дозволяв би працювати у «прозорому» режимі, спираючись на свої власні сили.

Метою статті є дослідження трансформаційних процесів у податковій системі України, виявлення позитивних і негативних тенденцій її розвитку згідно з новим Податковим Кодексом України.

Світова криза та стрімкі зміни процесів глобалізації, необхідність економічного зростання країни, прискорили проведення реформування податкової системи в Україні. 02. 12. 2010 р. було прийнято новий Податковий Кодекс за № 2755-VI. З часу набрання чинності даним документом минуло лише декілька місяців і робити певні висновки занадто рано. Однак, визначити тенденції та розставити акценти можна вже сьогодні.

Основи податкової системи були закладені на рубежі 90-х років ХХ століття. На протязі наступних періодів вона піддавалася реформуванню відповідно до вимог часу. Але, незважаючи на чисельні зміни, які спрямовувались на вдосконалення податкової системи України та періодично вносилися до законодавства, їй були притаманні такі негативні риси:

– Включення до бюджетного права податкової системи виділяло у податковому регулюванні фіскальну функцію, але регулююче та стимулююче призначення останньої в повній мірі так і не було використано.

– Притаманність чисельних нормативних документів та невідповідність законів і підзаконних актів, які регулюють податкові відносини, наявність законів, які належать до інших галузей права, але зачіпають питання регулювання податкових відносин та висока ступінь нестабільності податкового законодавства знижували привабливість національної економіки для іноземних інвесторів.

– Нестабільність, запутаність та складність системи оподаткування істотно ускладнювали сплату податків і зборів, а методика обчислення податків, що була встановлена в законодавчих актах України, але алгоритм розрахунків якої було наведено в інструкціях Державної податкової адміністрації України і який мав надто складний характер обчислення, створював сприятливі умови як для помилок, так і для зловживань не тільки платником податків, але й працівником податкової служби.

– Невизначеність концепції побудови системи оподаткування щодо співвідношення підсистем оподаткування юридичних та фізичних осіб, складу податкової системи, співвідношення у ній прямих і непрямих податків.

– Наявність значної кількості малоефективних податків, витрати на адміністрування яких значно більші, ніж отриманні доходи. Це стосувалось місцевих податків та зборів, значна кількість яких тільки створювала ілюзію їх достатньої кількості та не враховувала витрати на їх адміністрування. Так, наприклад, аналіз надходжень місцевих податків та зборів в загальній сумі податкових надходжень місцевого бюджету Одеської області показав наступне: незважаючи на те, що на протязі останніх шести років надходження від місцевих податків і зборів постійно зростали, їх питома вага в загальній сумі податкових надходжень місцевих бюджетів коливалась на рівні 4%.

– Надмірна централізація фінансових ресурсів у державному бюджеті абсолютно не забезпечувала ефективність управління місцевими ресурсами, що призводило до постійного збільшення міжбюджетного перерозподілу коштів. Пояснити це можна наступним. При умовах, коли зібрані в регіоні податкові надходження вилучаються до державного бюджету, а звітди – повертаються в регіон у вигляді дотацій та субвенцій, можливість впливу місцевих та регіональних органів влади на економіку регіонів значно обмежена.

– Принциповим недоліком податкової системи було також співіснування в ній двох підсистем оподаткування – стандартної та спрощеної. Застосування суб'єктами малого підприємництва спеціальних режимів оподаткування з використанням пільгового режиму оподаткування гальмувало їх розвиток та зростання обсягів діяльності у

зв'язку з незацікавленістю зміни свого статусу, що, в свою чергу, призводило до подрібнення деяких середніх підприємств. Крім того, існування двох підсистем надавало можливість підприємствам, які працюють в загальному режимі оподаткування, у своїх схемах мінімізації податків використовувати платників малого бізнесу.

– Існування бухгалтерського та податкового обліку призводило до відсутності єдиної статистичної звітності та ускладнювало проведення ефективного аналізу діяльності підприємств, галузі або регіону на державному і адміністративному рівнях та заважало формуванню виваженої податкової політики, реально оцінювати платоспроможність підприємства не тільки податківцям, а й конкурентам та інвесторам.

– Існування чотирьох автономних фондів соціального призначення призводило до досить високих внесків та збільшення витрат на адміністрування зазначених платежів порівняно з єдиним соціальним внеском.

Основною метою прийняття нового Податкового Кодексу було вирішення основних протиріч податкового законодавства, яке діяло у продовж останнього десятиріччя та запровадити нові норми оподаткування. А саме: стимулювати регулюючу та стимулюючу функції податкової політики; запровадити єдиний акт податкового законодавства, в якому було б прописано все чітко та зрозуміло для всіх верств населення; зменшити кількість малоефективних податків; забезпечити зменшення податкового тиску на підприємців та збільшення податкових надходжень за рахунок виведення грошових коштів з тіньового обороту тощо.

Сьогодні при проведенні податкової реформи особливим стає зміщення акцентів діяльності податківців з площини контрольно-перевірочної до консультативної, з наданням якісного сервісу.

Однією із складових механізму вдосконалення діяльності податкової служби є впровадження електронної звітності та системи електронного контролю за правомірністю формування податкових зобов'язань та податкового кредиту.

Запровадження подання та подальше зіставлення даних розшифровок податкових зобов'язань та податкового кредиту сприяло збільшенню надходжень по податку на додану вартість. Але, як свідчать дані аналізу за перші два місяці 2011р., двічі сумліннішими підприємці не стали. Разом з тим, завдяки виведенню їх з тіньового сектору, до державного бюджету за січень – лютий 2011 р. надійшло податку на додану вартість на 80% більше, ніж за аналогічний період 2010 року [1, с. 7]. Впроваджується програмне забезпечення щодо автоматичного відшкодування податку на додану вартість і вже у лютому відбувся перший транш. На жаль, до реєстру автоматичного відшкодування включені не всі платники, але не з вини податківців, а тому, що більшість суб'єктів господарювання не дотримуються критеріїв, визначених п. 200. 19 ст. 200 Податкового Кодексу [2]. Одним із найбільш поширених випадків недотримання критеріїв є низький рівень заробітної плати. Тоді, як пп. 200.19.5 Податкового Кодексу [2] передбачено, що рівень середньої заробітної плати на підприємстві має перевищува-

ти мінімально встановлений законодавством рівень не менш, ніж у 2, 5 рази. Запровадження низки нових норм оподаткування орієнтує економіку країни до інноваційного шляху розвитку, сприяє оновленню основних фондів та підвищенню рівня заробітної плати.

Однак, у вирішенні основних завдань запровадження нового податкового законодавства не за всіма напрямками вдалося досягнути намічених цілей. Так, Податковий Кодекс повинен був мати чітку та аргументовану редакцію, прозору, без зайвих ускладнених алгоритмів, але вже сьогодні існує Науково-практичний коментар, який за своїм обсягом більший, ніж основний документ. І це не останні коментарі. На розгляд уряду представлено понад 180 нормативно-правових актів щодо роз'яснень тих положень, які наберуть чинності пізніше [4, с. 3]. Крім того, вже сьогодні є певні неврегульовані питання щодо адміністрування податків. Так, наприклад, ст. 154.6 розділ III Податкового Кодексу України від 02.12.2010 р. № 2756-VI зазначені суб'єкти господарювання, які звільняються від оподаткування податком на прибуток на період з 01.04.2011р. по 01.01.2016 р.; одночасно ст. 154.6 визначено суб'єкти господарювання, на які не поширюється дія норми цієї статті.

Разом з тим, за класифікатором видів економічної діяльності (КВЕД) не можливо здійснити відбір підприємств, які здійснюють «оптовий продаж підакцизних товарів», «виробництво продукції з давальницької сировини», «діяльність з надання послуг у сфері телебачення і радіомовлення» відповідно до Закону України «Про телебачення та радіомовлення» та інші.

Таким чином, проблема удосконалення податкової політики потребує подальшого дослідження та вказує на основні напрямки впровадження в дію програм щодо реформування діючої податкової політики. В першу чергу, необхідно удосконалити методологічні та організаційні засади формування доходів і аналізу бази оподаткування підприємств різних видів діяльності. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Лапшин Ю.** Податок на додану вартість: позитивні тенденції // Вісник податкової служби України. – № 11, березень 2011р. – С. 6–7.
2. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755 –VI // www.Rada.gov.ua
3. Науково-практичний коментар до Податкового кодексу України: в 3 т. / кол. авторів [заг. редакція М. Я. Азарова]. – К. : Міністерство фінансів України, 2010.
4. **Захарченко В.** Податкова політика держави: інтерв'ю / В Захарченко // Вісник податкової служби України. – березень 2011р. – № 12. – С. 3–4.